

de Prof. Stavrofor D. Stăniloae

Un eveniment de o epocă importantă în istoria poporului român se petrece sub ochii noștri umiliți și fericiți. Frații noștri greco-catolici din Ardeal revin la sânul Bisericii Ortodoxe, la sânul marelui neamului nostru, dela care i-a deslipit înșelăciunea Iezuiților și violența Habsburgilor, începând dela anul de Cristă amintit 1698. Apelul I. P. S. Patriarh Justinian și al I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a primit un răspuns pozitiv mai curând decât ne așteptam.

În ziua de 1 Oct. a.c., un număr de 36 de protopopi și preoți, aparținând Bisericii greco-catolice, s'au intrunit la Cluj într'un congres memorabil și după ce și-au pus urechea la glasul cel mai intim al conștiinței lor, și-au mărturisit îndemnul lăuntric de a pune capăt desbinării care-i făcea în afară de comuniunea de credință a marelui majorității a poporului român. Cu mărturisirea aceasta scrisă și semnată de 423 preoți, s'au prezentat în 3 Octombrie, în palatul patriarhal din Capitala Făriei, în fața Sinodului permanent al Bisericii Ortodoxe române, corând primirea între preoții acestei Biserici. În sfârșit la 21 Octombrie, într'o mare adunare la Alba-Iulia, actul istoric de reintregire bisericească a Românilor ardeleni a fost ratificat cu entuziasm de masele largi ale poporului.

Astfel s'a surpat din mijlocul poporului român peretele despărțitor, ridicat de dușmanii lui acum 250 de ani, s'a eliminat țepușa care întredinea în viața lui o febră și o turburare nefolositoare și primejdioasă.

Ne-a făcut destul rău catolicismul cu amestecul lui în viața noastră. Destule ori ne-a lovit pe la spate în Tările dunărene și permanent a fost aliat în Transilvania cu feudalii, uelind când să ne simulgă din «schismă», când să ne străngă și mai amarnic cătușele iobăgiei.

Dar lovitura cea mai grea și cea mai dureroasă și cu efectele cele mai îndelungate a fost aceea pe care ne-a dat-o la sfârșitul veacului al 17-lea. În urma acesteia, catolicismul nu ne mai făcea rău numai din afară, ci introdusese o pricină de vrajbă statornică chiar în mijlocul nostru, împărțind pe Români ardeleni în două tabere religioase. Dușmanul nu mai lovea cu catapultul

din afară zidurile cetății, ci reușise să ridico elnar înăuntru cetății pe unii dintre locuitorii împotriva altora. Fiecare sat minuscule, ascuns în fundul unei văi, era o uliță a cetății noastre, în care doi preoți, unul ortodox, altul unit, duceau lupta între ei, își făceau șicane, își puneau piedici în orice acțiune constructivă pornită de unul sau de altul, încercând să aprindă focare în cămăni mulți dintre păstoriții și acență pasivitate de vrajbă.

Era o desbinare care a turburat și îndurerat câteva generații. Ea scandaliza cu atât mai mult, cu cât era o vrajbă irațională, lipsită de suportul unei substanțiale deosebiri dogmatice, a unei reale diferențe de trăire și de structură religioasă. Se certau frații pentru o iluzie, se lăsau desbinați de o umbră. Catolicismul aruncase în mijlocul nostru, ca pe un fel de balon fantomatic, minciuna prezenței sale și cea mai mare parte din puterile unor fii ai poporului se cheltuiau în lupta între ei pe tema acestei părate prezențe.

Printro o minciună se introducese catolicismul în viața poporului român la 1698 și o minciună a rămas tot timpul. Întrădevăr, Români n'au subseris și n'au mărturisit niciodată dogmele catolicismului, afară poate de unele cazuri individuale. Actul românesc de «unire», subseris de cei 36 de protopopi la 1698, nu face nici o pomenire de cele patru puncte dogmatice, ci dimpotrivă cere ca «toată legea să sica pe loc». Cele patru puncte se găsesc numai în traducerea latinească intenționat infidelă, pe care au confecționat-o Iezuiții și care nu este subscisă de protopopii români. Ele n'au fost primite nici ulterior de poporul român în credința lui și în slujbele lui religioase.

Catolicismul n'a reușit să pătrundă cu substanța lui, cu structura lui în sufletul poporului Român. El n'a devenit pentru acesta o problemă de conștiință religioasă. Sufletul poporului român a rămas unitar sub raportul religios. Catolicismul n'a avut forța necesară de ordin duhovnicesc ca să se poată introduce în sufletul poporului român ca substanță religioasă deosebită și ca să modifice după chipul ei acest suflet.

Propriu zis catolicismul nici n'a încercat serios să dea o asenenea luptă spirituală pentru alungarea ortodoxiei din sufletul Românilor acaparați de el sub raport administrativ. Acela, fie pentru că și dădea seama că într'o astfel de luptă i se va face vădită inferioritatea religioasă și va fi înfrânt cu desă-

vârșire, fie pentru că nu-l interesa prea mult un câștig de ordin spiritual. El a lucrat politiceste, căci îl interesau succesele politice. Îi ajungea ca să poată dispune între Români de o masă de manevră în acțiunile lui politice, ale căror obiective erau multiple și variau după împrejurările politice. În general catolicismul voia să-și susțină puterea politică și în această parte de răsărit a Europei, la început printr'o influență cât mai mare în cuprinsul statului Austro-Ungar, iar după 1918 în statele succesoare. Aceasta a fost totdeauna ambiția principală a catolicismului: să se susțină ca un factor hotărâtor în echilibrul politic al statelor, să fie o forță politică de temut, supraordonată statelor, ca prin autoritatea exercitată asupra acestora să fină masele într'o obediență externă față de Vatican, în orânduirea spirituală și economică consacrată, chiar dacă launtric credințele și aspirațiile lor aveau alte tendințe.

La noi Vaticanul era satisfăcut de faptul că, datorită marelui număr de Români ce aflău administrativ de el, putea impune Statului Român un Concordat umilitor și nunișul papal putea să se erijeze în cabinetele ministeriale ca apărător al lor, iar în fața acestor mase, ca părinte și îndrumător în toate momentele în cari linia politică a statului avea să fie decisă și de cuvântul lor. Numai ca factor politic conta catolicismul și în conștiința Românilor ce-i aparțineau administrativ. Aceasta explică toată vrajba pe care catolicismul, deși o ficțiune ca realitate religioasă în conștiința românească, o întrefinea între Români.

Prin considerente de ordin politic și economic au fost amâniți la 1698 protopopii ardeleni să se unească cu Roma. Prin considerente de ordin politic și lumesc s'a pledat aproape totdeauna din tabăra Românilor greco-catolici pentru rămânerea mai departe în legătură cu Roma. Foarte rari erau aceia care amestecau cu sinceritate în această pledoare și convingeri de ordin religios.

Dar o Biserică sau o religie susținută de un suport politic și de argumente lumesci, nu poate dăinui. Politicul și lumescul nu poate întrece și nu poate susține în vezi împărăția lui Dumnezeu. Aceasta se întemeiază și se susține prin duhul lui Dumnezeu care lucrează în adâncul sufletelor.

Catolicismul, ca putere politică, n'a putut întemeia un catolicism religios și deaceia nu s'a putut nici munișo, ci a dispărut

tot așa de ușor precum a și apărut în cuprinsul vieții românești. Rămânând un factor pur politic și cel mult cultural, el a păstrat un caracter accidental, dependent de ansamblul unor condiții vremelice și n'a putut deveni un element structural și deci permanent în sufletul românesc. Catolicismul a fost mai mult un episod politic explicabil din anumite conjuncturi ale trecutului. Deaceia în zadar au crezut unii că va rămânea pururea legat de istoria noastră și în zadar ar încerca astăzi alții să-l rețină cu disperare. El e sortit pierii, pentru că nici odată n'a trăit cu adevărat în viața poporului român. El a fost între noi, ca religie, un făt mort dela început. A avut o viață ca factor politic și printr'o iluzie a făcut să se creadă că viața și ca factor religios. Dar când puterea lui politică a încetat, datorită împrejurărilor definitiv schimbate, s'a văzut că ipostasul lui religios n'avea nici o viață proprie între Români.

În afară de aceea, nu există suflet de om sau popor care să poată îmbrășișă la infinit o biserică din interese politice, economice și culturale, chiar dacă acestea ar fi servite de fapt de către respectiva biserică. Aceasta ochivalează cu o vânzare a sufletului pentru blidul de linte. Dar târgul acesta nu se poate face de cineva pentru totdeauna, dat fiind că sufletul mereu se resuscitează și anulează târgul. Pornirea religioasă a sufletului, trebuința lui de mântuire, își are legea și logica proprie, care nu poate fi înlocuită radical și permanent cu logica utilului lumesc.

În plus de aceasta, nici măcar asigurările și fâgăduiele politice, prin care s'a introdus și s'a menținut catolicismul la suprafața vieții românești din Ardeal, n'au fost nici odată implinite, deși în trecutul celor 250 de ani catolicismul a avut în răsușitul Europei o putere politică, spre deosebire de timpurile actuale. Catolicismul n'a servit nici când politicesco poporul nostru, ci numai l-a aservit. Biserica greco-catolică din Ardeal a fost privită și tratată de «Sfântul Părinte» numai ca o fiică mustrată în raport cu celelalte biserici catolice din răsărit. În în delungata luptă de eliberare a poporului Român, nici când nu s'a înregistrat nici cel mai mic ajutor pe care ni l-ar fi dat Scutul papal.

Nu prin cecece ne-a dat de fapt catolicismul s'a men-

finut, pricinind o vrajbă necontentă, ei prin ceace făgăduia să ne dea, sau prin ceace se lăuda că ne dă, fără să ne dea cu adevărat. Era ca un strein acuiat în casa a doi frați, în care se menținea prin făgăduiele că-și va deschide odată lădița de drumeț și va umplea de daruri casa ospitalierii. Unul din frați îl cinstea și-l servea cu multă atenție, celălalt ași da seama că streinul nu merită să fie crezut. De aici certurile necontente în casă până ce fratele amăgît, văzînd că n'are nici un rost să strice liniștea casei de dragul acestui străin, s'a înțeles cu celălalt și l-au pofțit pe strein binișor afară.

Să mulțumim bunului Dumnezeu că a ajutat poporului nostru să-și rezolve această problemă chinătoare. Laudă se cuvine fraților greco-catolici că slujind catolicismului strein și-au păstrat sufletul intact, de l-au putut aduce nevătămat în casa mamei comune a poporului nostru. Laudă li se cuvine și pentru curajul cu care au rupt acum zăpădul cel viclean, care-i ținea în captivitate babilonică a Vaticanului, după cuvîntul I. P. S. Patriarh Iustinian. În special trebuie să mulțumim fraților prociți uniți, cari, deși au suferit în cursul formării lor teologice cel mai asiduu asalt asupra sufletului lor, totuși au fost cei dintîi cari s'au desprins din legăturile catolicismului, dîndu-și seama, ca păstori ai poporului român, de adevărata răspundere ce o au față de sufletul acestui popor, care nu mai trebuie înșelat la nesfârșit.

De acum poporul nostru va fi una în toate. Puterile noastre vor fi mai mari și rezultatele muncii noastre mai apreciate. În casa noastră va fi mai multă dragoste, mai multă sinceritate. Nu vor mai fi motive să ne bănuim unii pe alții și să ne privim cu antipatie.

Trăim începutul unei epoci noi, a unei epoci de înfrățire deplină între oameni, prin dispariția deosebirilor de avere și de poziție socială. Infrățirea aceasta spre care mergem nu trebuie să fie stînjinită nici de deosebirile de credință, sau mai bine zis de preținsele deosebiri de credință.

E în spiritul timpului ce se deschide refacerea unității de credință între oameni. Deocamdată aceasta s'a făcut în sânul popoarelor singuratiche din Răsărit. Oare nu e semn că o putem aștepta și pe un plan mai larg?

ASISTENȚA SOCIALĂ A BISERICII

(urmare)

CAP. II

ASISTENȚA SOCIALĂ ÎN SECOLUL APOSTOLIC

1. — Formele de milostenie, în veacul apostolic

În secolul apostolic, întîlnim în Biserica creștină trei forme principale de milostenie: ofranda, colecta și agapa.

a). *Ofranda*. Creștinii nu mai aduceau ca daruri episcopului, mlei sau turturele, ca în legea veche, pentru că jertfa cea nouă nu mai era sângeroasă, ci aduceau în primul rînd, pîne, vin și apă, ofrande nevinovate, cu folosința cărora avea să se săvârșească jertfa cea fără de sânge; sau aduceau: grâu, struguri, lapte și mlere pentru hîneucuvîntare, altelei undelemn, pentru săvârșirea sfintelor ungeri. Episcopul primea aceste ofrande, le sfințea, împărțîndu-le poporului din Sf. jertfă și ceace nu se întrebunța la sf. euharistie, erau reținute pentru biserică, pentru trebuința preoților slujitori care fiind săraci trăiau din aceste ofrande, apoi altele erau împărțite săracilor, prin mîinile preoților.

b). *Colecta*. A doua formă de milostenie, colecta, era în secolul apostolic, destinată la început pentru ajutorarea sfinților din Ierusalim, adică a credincioșilor, iar mai pe urmă, odată cu răspîndirea creștinismului, credincioșii împrăștiați trimiteau smeritul lor obol pentru biserică din Ierusalim, care era modelul primar a comunității creștine. Astfel în anul 44 d. Chr. Biserica din Antiohia face, într'o vreme de foamete, o bogată colectă pentru creștinii din Iudeia și trimite aceste ajutoare, prin Sf. Apostol Pavel și Barnaba. După aproape 15 ani, cînd din nou Iudeia este bîntuită de o secetă, Sf. Apostol Pavel, care în acest timp întemeiase biserici, în Asia Mică, în Macedonia și în Grecia, se adresează creștinilor din

1. Fr. de Champagny. La charité chrétienne dans les premiers siècles de l'église, Paris 1854, p. 70.

2. Justin Martirul, Apologetica I. 67, P. G. VI c. 429; Comp. Champagny op. cit p. 70-71.

3. Faptele Apostolilor, XI, 27-30.